

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע במדבר תשפ"א

חומש הפקודים, מה פירוש לפקד?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל יארץ חמדה

חומש הפקודים הוא אחד השמות היותר מפורסמים של החומש הרביעי - ספר במדבר, כמודגש גם בתחילת פרשתנו: "תפקדו אתם לצבאתם". ננסה לבדוק מה פשר הביטוי תפקדו.

בפרשתנו ברור שעל פי הפשט, מדובר על ספירת האנשים - מנין השבטים - איש למטה, למשפחותם לבית אבותם, כהכנה למסע לארץ ישראל. רש"י הוסיף עוד מימד: הספירה נעשית מאהבה: "מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, ... כשבא להשרות שכנינו עליהן מנאן".

הפקידה מופיעה גם במשמעות הפוכה של מי שאיננו נוכח, כמו בפסוקים הבאים: "ולא נפקד מִמֶנּוּ אִישׁ" (במדבר ל"א מט) או "וּנְפַקְדֶתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁכֶךָ" (שמו"א כ"י ח).

הרמב"ן מפרש את המונח "פקד" בדרך אחרת והיא: "ענין 'פקידה' זכרון והשגחה על דבר, כלשון 'ויקנן פקד את שְׁרָה' (בראשית כ"א א), והוא פתרונו בכל מקום, לא ימלט מהו איש על דעתי. לדעתו זה גם משמעותו של המושג - פקדון: "וגם 'פקדון' מפני ששמירתו והשגחתו עליו", כמופיע בפסוק הבא: "או את הפקדון אשר הפקד אתו" (ויקרא ה' כג).

נשא הפקידה מודגש מאוד גם בתחילת פרשת כי תשא: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש פקר נפשו ליקנן בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם: (שמות ל"ב). נשיאת הראש היא ביטוי לחיבה שבפקידה, הפקידה השניה היא הספירה, והפקידה השלישית מבטאת את ההשגחה המיוחדת לה זוכה עם ישראל.

להשגחה המיוחדת יש גם פן פחות נעים - הקפדה יתירה, כאשר חוטאים. הדבר בא לידי ביטוי לאחר חטא העגל, כשהקב"ה מודיע למשה רבנו: "ויביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות ל"ב לד).

רש"י במקום מביא את דברי חז"ל: "ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל". מצד אחד בגלל חיבתם של ישראל, הקב"ה לא ישמידם. מצד שני לא יהיה ויתור על חטא העגל, העונש יגיע בתשלומים שיצטרפו אל עונשים אחרים על חטאים אחרים.

כך גם מופיע בשלש עשרה מידות של רחמים, כשהדין מופיע בהן כעומק הרחמים: "פקד עון אבות על בנים ועל בנים על שלשים ועל רבעים" (שם ל"ד ז, עיינו גם שמות כ"ה).

מאותה סיבה של השגחה מיוחדת - פקידה, אין להתיימש בשום פנים ואופן מן הגאולה. כך מדגיש יוסף לאחיו לאחר מות יעקב אביהם, כהכנה לימים הבאים: "ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליעקב וליצחק וליעקב: וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד פקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה" (בראשית נ"ב כד - כה). הפקידה היא הגאולה, הפקידה היא גם "סוד הגאולה".

על דברי הפסוק: "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יקנן אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים" (שמות ג' טז), מובא במדרש הגדול: "זו היא מסורת אגדה שבידן שמי שיבוא ויאמר להם בלשון פקידה הוא גואלן". רבי חיים פלטיאל (תלמיד חבר של המהר"ם מרוטנבורג הביא: "וזהו דאיתא במדרש כשבאו משה ואהרן לפני פרעה אמרו לבני ישראל פקד פקדתי באו ושאלו לסרח בת אשר אם באותו לשון מסר יוסף והשיבה כן".

הבה נתפלל כי נזכה לפקידה מלאה, גאולה שלמה, מתוך גילוי של חיבה ולא יפקד ממנו איש, ותתקיים בנו נבואת הושע שבה נפטיר: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספור והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם: אמר להם בני אל חי... וכרתי להם ברית ביום ההוא... וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ והשכבתים לכטח: וארשתיה לי לעולם וארשתיה לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים: וארשתיה לי באמונה וידעת את יקנן" (בי א, כ-כב).

לע"נ חברי הנהלת יארץ חמדה'			
לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר משה וסרצוג ז"ל כ' בתשרי תשפ"א
לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל ד' באב / י"ח באייר	לע"נ נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה
לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ מרים שטרן ע"ה נלב"ע ה' באב תשע"ט	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ יחזקאל וחנה צדיק ע"ה י"ט באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

מנהלת מוסד חינוכי שביטלה הזמנה למשחק עבור התלמידות

'ארץ חמדה גזית' / אדר תשפ"א / תיק 81025

דיינים: הרב אביעד תפוחי, הרב נאור אבוחצירא, הרב אוריאל פרץ

המקרה בקצרה: התובעת היא חברה העוסקת במשחקים אינטראקטיביים, והנתבעת היא מוסד חינוכי ששכר את שירותי התובע. מנהלת הנתבעת רצתה להזמין מהתובעת משחק לכמאה בנות שיתקיים ביום שלמחרת, המנהלת רצתה לראות שהחידות מתאימות לאופי המוסד החינוכי, והמזכירה של הנתבעת אמרה לה שהתובעת היא חברה דתית ואין מה לחשוש. המנהלת סיכמה כי היא תבוא לאסוף את המכשירים עם האפליקציות. הרכות החברתית של הנתבעת חתמה על החוזה בשם הנתבעת, בהזמנה נכתב שעל כל ביטול פחות מ-36 שעות לפני האירוע יש לשלם מחיר מלא, ועל כל חודש איחור בתשלום יש תוספת של 10% לתשלום. באותו יום המנהלת הגיעה לאסוף את המכשירים של הנתבעת וראתה שמותקנות בהם אפליקציות נוספות. היא התקשרה לפיקוח שלא אישר להביא את המכשירים לתלמידות. כעת הנתבעת מבקשת לקבל תשלום מלא, וכן את הקנס על איחור בתשלום. הנתבעת השיבה כי החוזה לא בתוקף כי הרכות החברתית חתמה על החוזה בלי שיידעה את המנהלת. בנוסף הנתבעת לא סיפקה מכשירים כשרים באישור הפיקוח ולכן לא ניתן היה לקיים את הפעילות. התובע הגיב כי הרכות מייצגת את בית הספר, בנוסף עניין אישור הפיקוח הוא עניין פנימי של בית הספר.

פסק הדין בקצרה: על הנתבעת לשלם לתובע 3,500 ₪.

נימוקים בקצרה:

1. האם לחוזה שנחתם ע"י הרכות יש תוקף

התובעת טענה כי הרכות חתמה בשם הנתבעת, ואילו הנתבעת טענה, שכיוון שמנהלת הנתבעת לא חתמה על החוזה הרי שהוא אינו תקף. בהלכה, ובייחוד בהלכות פועלים, הולכים אחר המנהג המקובל. כפי שמבואר בגמרא בבא מציעא פג ע"א שתנאי העבודה הם לפי מנהג המדינה. כך גם נאמר לגבי מעשה קניין המקובל בין הסוחרים (סיטומתא, בבא מציעא עד ע"א) שהוא תקף על בסיס המנהג. כך מצאנו גם בתשובת הרשב"א (ב, רסח) שאם יש מנהג מקבל במקום מסוים, אף כשלא הסכימו על כך בני המדינה, יש למנהג תוקף מחייב. כיוון שמקובל שחוזים כאלה גם בלי חותמת וחתומה של מנהל, הרי שיש תוקף לחוזה.

2. האם התובע סיפק מכשירים לנתבעת כפי שסוכם

הנתבעת טענה כי התובעת לא סיפק את הנדרש, משום שהיא סיפקה מכשירים שבהם מותקנות אפליקציות נוספות. מאידך, התובע טען כי הנתבעת לא העלתה את תנאי זה בתחילת ההתקשרות ביניהם. בית הדין אכן נוכח כי הנתבעת לא העלתה את הדרישה הזו. אך מאידך יש לבחון את השאלה האם יש אומדן דעת שבבית ספר מסוג זה לא ישתמשו במכשירים כשמותקנות עליהן אפליקציות נוספות, ולכן החוזה נחתם על דעת זה. זאת על סמך המשנה (בבא בתרא (קמו, ב) שכאשר אדם כתב בצוואה שהוא מחלק את רכושו כיוון שלא ידע שיש לו בן, ואחר כך נודע לו שבנו חי – הצוואה בטלה, כיוון שיש אומדן דעת שהצוואה היתה מותנית בכך שבנו אינו חי. אלא שבמקרה שלפנינו אין אומדן דעת ברור שמכשירים כאלה אינם מתאימים. שהרי המנהלת עצמה לא פסלה את המכשירים באופן גורף וכן במוסד החינוכי משתמשים לפעמים במכשירים מעין אלו. על כן, טענת הנתבעת שהתובעת הפרה את ההסכם – נדחתה.

3. חיוב בתשלום במקרה של ביטול

סוכם בין הצדדים בחוזה כי על הנתבעת לשלם גם במקרה שבו לא תתקיים פעילות אם תבטל את הפעילות סמוך לאירוע, וכך היה. לפי ההלכה התחייבות זו היא בגדר קנס, משום שאדם המבטל סיכום עם פועל לפני תחילת העבודה פעמים רבות אינו חייב בתשלום.

בית הדין בחן האם התחייבות זו נחשבת כ"אסמכתא" שלפי השולחן ערוך (ח"מ רז) אינה תקפה. מסקנת בית הדין היתה שהתחייבות תקפה, משום שמדובר על קנס שמשקף הפסד אמיתי, ולפי מה שפסק הרמ"א (ח"מ רז, יג) כאשר נגרם נזק יש תוקף להתחייבות (ראו עוד בפסק דין 73079). בנוסף בימינו מנהג העולם לחתום על חוזים כשהמפר אותם חייב לשלם קנס, וכמו שכתב החתם סופר (ח"מ סו) שקנס שעושים בשידוכים אינו אסמכתא כיוון שזה המנהג המקובל. לכן בית הדין סבר שעל הנתבעת לשלם את מלוא הסכום על הפעילות שבוטלה.

4. קנס על איחור בתשלום

בחוזה סוכם כי יש לשלם 10% נוספים על כל חודש איחור בתשלום. בית הדין סבר שבמקרה זה הקנס מופרז משום שמלכתחילה התשלום במקרה של ביטול הוא בגדר קנס. בנוסף יש כאן בעיה חמורה של ריבית (שו"ע יורה דעה קעז, יד) ולכן אין להטיל אותו על הנתבעת. אמנם היה מקום להתיר את תשלום הקנס, אך בית הדין סבר שאין לכך הצדקה במקרה זה. לפיכך, בית הדין פסק שהנתבעת פטורה מהקנס על איחור בתשלום.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Kinshasa, Zaire

קינשאסה, זאיר
אב, תשי"ן

מכירת לחמניות שנילושו בחלב

שאלה

האם מותר לאכול ולקנות לחמניה (יש לה צורה מיוחדת), שנילושה בחלב, במאפייה של גויים (פלטר), ונמכרה בחנות הצמודה למאפייה. או הווי, בכלל מה שכתב שו"ע, יו"ד צ"ז "אין לשים עיסה בחלב"?

תשובה

הואיל ומדובר במאפייה של גויים, והאיסור ללוש עיסה בחלב הינו קנס¹. לכן, אין להטיל הגבלות על אפייתה ומכירתה ע"י הנוכרים. ואילו לעניין קניית הלחמניות, ע"י יהודים, הואיל ויש היכר, מותר בלא תנאים². ואף אם אין היכר, מותר בפת מועטת. דהיינו כמות שבודאי תיאכל עוד באותו היום³.

¹ פסחים, דף ל', ע"א. ושם דף ל"ו, ע"א.

² ואף שהמהרי"ט, אסר במכירה ציבורית בחנות, האיסור נוגע למוכר ולא לקונה, היודע את ההיכר.

³ שו"ע יו"ד, סי' צ"ז, פמ"ג, בשפתי דעת, סק"א.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
---	---	--------------------------------	---	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
חוה ראגלה בת פילא
רבקה רינה בת גרונה נתנה

ניר רפאל בן רחל ברכה
חנן הראל הכהן בן דרורה
מאירה בת אסתר

ישראל בן רבקה
אריה יצחק בן גאולה מרים
נטע בת מלכה

בתוך שאר חולי עם ישראל

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה